

ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนในการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย Factors Affecting Efficiency of The Private Organization Networks in Preventing and Solving Drug Problems in The Upper Northern Region of Thailand

สมเกียรติ วรรณศิริวิไล*

ดร. วันทนีย์ จันทรเยี่ยม**

บทคัดย่อ

การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย 2) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชน 3) เพื่อศึกษาถึงน้ำหนักปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชน 4) เพื่อศึกษาถึงสภาพปัญหาและแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ระยะแรกเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบบันทึกข้อมูลภาคสนามและ แบบบันทึกการสังเกต เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและการสนทนากลุ่ม จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน 22 เครือข่าย จำนวน 60 คน ส่วนระยะที่สองเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มประชากร 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้บริหารเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนจำนวน 110 คน กลุ่มเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน จำนวน 110 คน และกลุ่มประชาชนในพื้นที่ จำนวน 220 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 440 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการพรรณนา ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้สถิติพรรณนา และสถิติอนุมานแบบพารามิเตอร์หาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวแปรซึ่งอยู่ในรูปแบบจำลองสมการโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า

1. ความเข้มแข็งของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชน เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนสูงเป็นอันดับแรก รองลงมาได้แก่ภาวะผู้นำของผู้บริหารเครือข่ายองค์กรภาคประชาชน การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาสังคมต่อเครือข่ายองค์กรภาคประชาชน และการได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐและเอกชนตามลำดับ

*นักศึกษาลัทธิปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนา มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่ (อาจารย์ที่ปรึกษา)
E-mail: somkiat123nsb@hotmail.com

** อาจารย์ประจำหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนา มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่

2. ประสิทธิภาพของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยอยู่ในระดับปานกลาง

3. คำนำนักรหรือค่าอิทธิพลเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดพบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารเครือข่าย มีอิทธิพลสูงสุด รองลงมาได้แก่ การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมต่อเครือข่ายองค์กรภาคประชาชน ความเข้มแข็งของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชน และการได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐและเอกชน โดยปัจจัยทั้ง 4 เป็นปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลในทิศทางบวกต่อประสิทธิภาพของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 โดยมีค่าอิทธิพลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดเท่ากับ 0.83 0.61 0.56 และ 0.36 ตามลำดับ

4. ผลการศึกษาสภาพปัญหาของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนพบว่า เครือข่ายองค์กรภาคประชาชนยังขาดแคลนผู้บริหารเครือข่ายที่มีความเข้มแข็งและปัจจัยด้านงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมของเครือข่าย ส่วนแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนนั้น ต้องให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่เป็นสำคัญโดยเครือข่ายองค์กรต้องสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เกิดขึ้นในทุกพื้นที่ มีการพัฒนาแกนนำเครือข่าย ดำรงไว้ซึ่งความเป็นเครือข่ายและกระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด เน้นการพึ่งพาตนเองเป็นหลัก และมีการประสานเชื่อมโยงกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนอยู่ตลอดเวลา

คำสำคัญ

เครือข่ายองค์กรภาคประชาชน การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด ภาคเหนือตอนบน ประเทศไทย

Abstract

The objectives of this study were 1) To study condition of the factors that affecting the efficiency of the private organization networks in preventing and solving drug problems, 2) To study the efficiency of the private organization networks, 3) To study the weight of casual factors that affected the efficiency of the private organization networks, 4) To study the problems and the ways to increase the effectiveness of the private organization networks in preventing and solving drug problems in the Upper Northern Region of Thailand. The research methodology used a mixture of qualitative and quantitative research. The first phase is Qualitative Research Technique, use focus groups technique, data field and observational record as tools in collecting information from the key informant who involved with the private organizations in the North 22 networks, with a total number of 60 cases. The second phase is the Quantitative Research Techniques, use questionnaires to collect data from a population of 3 groups as the following; 110 network executives, 110 officers (public and private organizations) and 220 people, total number is 440 people. The Qualitative Research analyzed by descriptive approach, Quantitative Research analyzed by descriptive

statistics and parametric inference statistics. The Structural Equation Modeling: SEM was used for the relations of casual factors variable.

The Results were as follow.

1. The strength of the private organization networks was the first factor that affected at high level and followed by the executives' leadership of the private organizations networks, the participation of government and society organizations to the private organizations networks and the supporting from the government and private sectors.

2. The efficiency of the private organization networks in preventing and solving drug problems was in moderate level.

3. The weight of casual factors that affected the efficiency of the private organization networks in preventing and solving drug problems found that the executives' leadership was the most influential factor followed by the participation of society organizations to the private organizations networks, the straightness of the private organization networks and the supporting from the government and private sectors. In addition, the 4 factors were the causal factors positively influencing the efficiency of the private organization networks in preventing and solving drug problems and the statistically significant level was at 0.05. The following results were the causal factors that affected to the efficiency of the private organization networks in preventing and solving drug problems at 0.83, 0.61, 0.56 and 0.36, respectively.

4. The study of the problems of the private organization networks found that, the lack of the strong networks executive and the budget for the operation of the private organization networks .The ways to increase the efficiency of the private organization networks must be focused on the participation of the people in every area. The Development of network leaders should have to be developed in order to maintain the networks. The preventing and solving drug problems processes have to be focused on the self reliance and be coordinated with the government and private sectors all the time.

Keywords

The Private Organization Networks, Preventing and Solving Drug Problems, Upper Northern Region, Thailand.

บทนำ

ปัญหาเสพติดได้กลายเป็นปัญหามหาวิกฤติสำคัญของประชาคมโลก โดยเฉพาะสำหรับประเทศไทยนั้น ปัญหานี้ได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วและมีผลกระทบอย่างรุนแรงต่อความมั่นคงของชาติ ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และคุณภาพของประชากร สถานการณ์ยาเสพติดในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลง ความต้องการฤทธิ์ยาไปในกลุ่มของยาเสพติดที่ออกฤทธิ์กระตุ้นประสาท (Amphetamine Type Stimulant: ATS)

ซึ่งมีโครงสร้างของปัญหาที่ซับซ้อนกว่าปัญหาตัวยาเสพติดในอดีตไม่ว่าจะเป็นฝิ่น เฮโรอีน หรือกัญชา และมีการแพร่ระบาดลงไปถึงระดับหมู่บ้านและชุมชนซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของสังคมปัญหาดังกล่าวจะเป็นตัวทำลายมนุษย์ซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญของประเทศและจะส่งผลให้สังคมล่มสลายเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาประเทศและเป็นตัวบ่อนทำลายความมั่นคงของชาติในที่สุด (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2545)

รัฐบาลที่ผ่านมาได้ใช้ทั้งมาตรการด้านการป้องกันและปราบปรามควบคู่กันไป กรอบนโยบายของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหายาเสพติด มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยเฉพาะในสมัยที่รัฐบาลประกาศชัดเจนในการทำสงครามกับปัญหายาเสพติด โดยนำยุทธศาสตร์พลังแผ่นดินมาใช้ จนเกิดรูปธรรมของการแก้ไขปัญหายาเสพติดหลายเรื่อง แต่ด้วยสภาพปัญหาที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และเครือข่ายผู้ค้า ผู้ขาย มีการพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา แต่รัฐบาลยังคงเป็นศูนย์กลางการแก้ปัญหา โดยให้น้ำหนักมาตรการปราบปรามเป็นหลัก ทำให้การแก้ไขปัญหายาเสพติดยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร (มูลนิธิภูมิพลังชุมชนไทย, 2552)

ต่อมารัฐบาลได้ปรับกรอบการแก้ปัญหาโดยเน้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการแก้ไขปัญหายาเสพติด มากขึ้น ชุมชน จึงเป็นกลไกสำคัญและอาจถือเป็นจุดชี้ขาดของการทำสงครามกับยาเสพติด โดยรัฐยังคงยึดหลักการ “ผู้เสพ คือ ผู้ป่วยที่ต้องได้รับการรักษา ส่วนผู้ค้า คือผู้ที่ต้องได้รับโทษตามกฎหมายการยุติธรรม” ในแนวความคิดชุมชนเข้มแข็ง มีจุดเน้นอยู่ที่การสร้างองค์กรประชาชนให้เข้มแข็ง ไม่ใช่การปลุกกระดมจัดตั้งองค์กรประชาชน โดยใช้แนวคิดการทำงานแบบผสมผสาน หัวใจสำคัญคือชุมชนเป็นผู้ลงมือกระทำเอง (Community Action) (ฉลอง โชติกะคาม, 2538) โดยใช้กลยุทธ์ 3 ประการเข้าไปเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน คือ 1) การปลุกจิตสำนึกสาธารณะ (Public Consciousness) 2) การสร้างความเข้มแข็ง (Empowerment) โดยการรวมพลังจัดตั้งเป็นองค์กรภาคประชาชนหรือองค์กรชุมชน และ 3) การใช้กระแสชุมชนเป็นแรงผลักดัน (Drive) เพื่อปลุกจิตสำนึกของสังคม (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และ พรพีไล เลิศวิชา, 2537) อย่างไรก็ตามการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเป็นมิติหนึ่งในการพัฒนาสังคมและแนวคิดที่น่าสนใจคือการแก้ปัญหาสังคมในลักษณะเป็นองค์รวมพร้อมกัน คือทั้งด้านเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และการเมือง หรือที่เรียกว่า Holistic Human Development โดยใช้ยุทธศาสตร์การสร้างพลังทางสังคม ทั้งในรูปชุมชน ประชาคมและความร่วมมือ เป็นภาวการณ์ต่างฝ่ายต่าง ๆ พลังชนิดนี้ทรงอำนาจสูงสุด เรียกว่า “พลังงานทางสังคม” (Social Energy) หรือ “ทุนทางสังคม” (Social Capital) พลังงานทางสังคมนี้เกิดจากพลัง 3 ประการเข้ามามีส่วนร่วมคือ พลังทางศีลธรรม พลังแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน และพลังแห่งการจัดการ (ประเวศ วะสี, ชัยอนันต์ สมุทวณิช, เอนก เหล่าธรรมทัศน์, ธีรยุทธ บุญมี, ชูชัย ศุภวงศ์, ยุวดี คาคาการณ์ไกล, 2539)

ในการพัฒนาทุก ๆ ด้านไม่อาจจะเลยแนวคิดประชาสังคมได้ นั่นคือ การที่คนในสังคมซึ่งมีจิตสำนึก (Civic Consciousness) ร่วมกัน มารวมตัวกันในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกัน (Partnership) ในการกระทำบางอย่าง ทั้งนี้ด้วยความรักและความเอื้ออาทรต่อกันภายใต้ระบบการจัดการให้เกิดความรู้สึกร่วมกันเพื่อประโยชน์สาธารณะ ประชาสังคมจะก่อให้เกิด “อำนาจที่สาม” นอกเหนือจากอำนาจรัฐ และอำนาจที่สามนี้ไม่ต้องการคนจำนวนมาก แต่ต้องมีความเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายย่อย ๆ (Civic Network) และสามารถสื่อสารกันได้แล้วเกิดเป็นองค์กร (Civic Organization) ขึ้น (ทวีศักดิ์ นพเกษร, 2542)

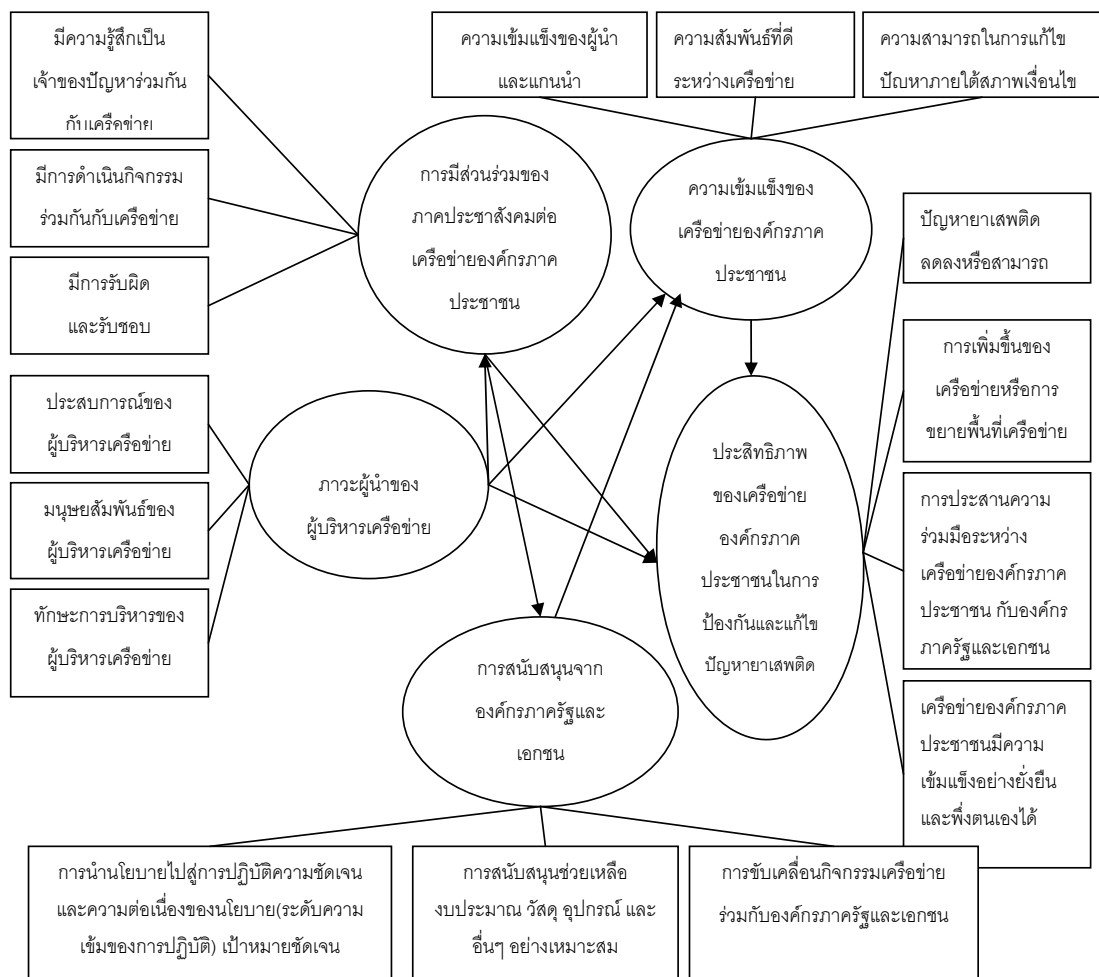
สภาพความมั่นคงแห่งชาติถือว่าปัญหายาเสพติดเป็น 1 ใน 3 ของภัยร้ายแรงที่คุกคามประเทศไทยอยู่ในปัจจุบันนี้ สาเหตุของการติดยาเสพติดนั้นมีหลายปัจจัยร่วมกัน ได้แก่ สาเหตุทางชีวะร่างกาย (Biological Factor) ทางจิตใจ (Psychological Factor) และทางสังคม (Sociological Factor) เป็นปัจจัยส่งเสริมซึ่งกันและกัน รวมเรียกว่าเป็นผลของชีวะ-จิต-สังคม (Bio-Psycho-Social Factor) ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนได้ร่วมมือกันแก้ไขปัญหายาเสพติดภายใต้ยุทธศาสตร์พลังแผ่นดิน รัฐได้หาแนวทางในการสนับสนุนการทำงานของภาคประชาชนด้วยการส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มและตั้งองค์กรประชาชนโดยให้มีการรวมตัวกันอย่างมีระบบและมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎเกณฑ์ ตลอดจนการจัดตั้งเป็นองค์กรที่เรียกว่าองค์กรชุมชนหรือองค์กรภาคประชาชน เพื่อให้สามารถสกัดกั้นการแพร่ระบาดของยาเสพติดได้ในวงกว้างโดยเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม ค้นหาปัญหา การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบถึงตัวประชาชนเอง โดยส่งเสริมให้ ประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับความเดือดร้อนจากปัญหายาเสพติดได้รวมตัวกันเป็นเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนเพื่อร่วมกันป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ชุมชนของตนเอง และมีการประสานขอรับความช่วยเหลือสนับสนุนการแก้ไขปัญหในส่วนที่เกินขีดความสามารถของชุมชนเอง จนสามารถแก้ไขปัญหายาเสพติดได้ในระดับหนึ่ง (มูลนิธิภูมิพลังชุมชนไทย, 2552) เช่น เครือข่ายพัฒนาและแก้ไขปัญหายาเสพติดตำบลเขื่อนผาก อำเภอพริ้ว จังหวัดเชียงใหม่ จัดโครงการอบรมบำบัดรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพผู้เสพยาเสพติดในพื้นที่ตำบลเขื่อนผาก เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2554 มีผู้เข้ารับการฝึกอบรมจำนวน 50 คน เป็นเด็กและเยาวชนในและนอกสถานศึกษา ที่อายุไม่เกิน 25 ปี เข้ารับการฝึกอบรม ผลการปฏิบัติทำให้เยาวชนซึ่งเป็นอนาคตของชาติ สามารถนำตัวออกจากวงจรยาเสพติดได้ ไม่ตกเป็นทาสของยาเสพติดอีกต่อไป นับเป็นความสำเร็จอีกรูปแบบหนึ่งที่สามารถสนองนโยบายของรัฐบาลโดยร่วมกันป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่หมู่บ้านและตำบลของตนเองได้อีกด้วย จากผลการดำเนินงานดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นข้อมูลที่แสดงให้เห็นว่า เครือข่ายองค์กรภาคประชาชนนั้น มีประสิทธิภาพต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ได้ในระดับหนึ่ง ตามยุทธศาสตร์พลังแผ่นดินซึ่งให้ความสำคัญกับพลังมวลชนเป็นปัจจัยสำคัญในการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด หากองค์กรภาคประชาชนในพื้นที่มีการรวมตัวกันและมีความเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย (Network) แล้ว การทำงานก็จะเกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 เป็นต้นมา ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยจำนวน 8 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน พะเยา และ แม่ฮ่องสอน มีจำนวนเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนในระดับจังหวัด จำนวน 9 เครือข่ายหลัก จำนวน 67 เครือข่ายย่อยหรือเครือข่ายระดับพื้นที่ปฏิบัติการครอบคลุมพื้นที่ 1,195 หมู่บ้าน/ชุมชน จำนวน 4 กลุ่ม เยาวชน จำนวน 12 คริสตจักร 15 วัด รวมทั้งสิ้น 76 เครือข่าย มีเครือข่ายที่ขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ภาค 5 ภายใต้เงินอุดหนุนเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด เพื่อหนุนเสริมการทำงานของเครือข่ายในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่รับผิดชอบ จำนวนทั้งสิ้น 64 เครือข่าย จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจศึกษาว่าอะไรเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เครือข่ายองค์กรภาคประชาชนสามารถป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ได้ด้วยตนเอง ผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการนำไปขยายผลในพื้นที่อื่นๆ ของประเทศ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในระดับชุมชน ระดับประเทศ และอาจสามารถนำไปปรับใช้ในประเทศอื่นๆ ได้อีกด้วย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ของประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด
3. เพื่อศึกษาถึงค่าน้ำหนักของแต่ละปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชน
4. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้ ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ระยะแรก เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อนำผลการวิจัยไปประกอบการวิเคราะห์และอธิบายประสิทธิภาพของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยและนำผลการวิจัยมาประกอบการสังเคราะห์ หาแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 และ 4 ดังนี้

1.1 การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากร เก็บข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจงจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เคยมีความเกี่ยวข้องกับเครือข่ายองค์กรภาคประชาชน ในพื้นที่ 22 เครือข่ายจำนวน 60 คน

2) กำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีบอลหิมะ (Snowball Sampling) คือการสัมภาษณ์กลุ่มศึกษาในแต่ละประเด็นไปเรื่อย ๆ จนได้รับข้อมูลที่เป็นเนื้อหาสำคัญ จำนวน 60 คน จากกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้บริหารเครือข่ายองค์กรภาคประชาชน กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐและเอกชน และประชาชนในพื้นที่ (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2549)

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ใช้แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม (Field Notes) บันทึกการสนทนา โดยมีเค้าโครงการสนทนาที่กำหนดประเด็นสนทนาไว้ 10 ประเด็น ครอบคลุมตัวแปรประสิทธิภาพของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชน ตัวแปรภาวะผู้นำของผู้บริหารเครือข่าย ตัวแปรความเข้มแข็งของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชน ตัวแปรการสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐและเอกชน และตัวแปรการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมต่อเครือข่ายองค์กรภาคประชาชน ประกอบกับการใช้แบบบันทึกการสังเกตในกรณีการเก็บข้อมูลแบบมีส่วนร่วม เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บข้อมูลโดยใช้แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม บันทึกการสนทนา โดยทีมวิจัยกับกลุ่มเป้าหมายซึ่งประกอบไปด้วยประธานและรองประธานเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนกรรมการบริหาร ผู้ประสานงานเครือข่าย เภรณูญิกและภาคประชาสังคมจังหวัดและอำเภอในพื้นที่ 22 เครือข่าย จำนวน 60 คน และจัดเก็บข้อมูลจากการจัดทำเวทีประชาคมของผู้เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนต่อต้านยาเสพติดในพื้นที่เครือข่ายละ 1 เวทีโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในประเด็นสนทนาที่กำหนดไว้

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ทำการวิเคราะห์โดยการนำผลการสัมภาษณ์และการสังเกต แต่ละประเด็น มาสรุปภาพรวม บรรยายเป็นข้อความเชิงพรรณนา ประกอบเป็นเหตุและผลที่เชื่อมโยงกัน

2. ระยะที่สอง เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อนำผลการวิจัยไปประกอบการวิเคราะห์และอธิบายถึงปัจจัยที่คาดว่าจะส่งผลต่อประสิทธิภาพของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนและอธิบายถึงน้ำหนักของแต่ละปัจจัยที่ส่งผลหรือมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชน ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และ 3 ดังนี้

2.1 การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากร ใช้เครือข่ายองค์กรภาคประชาชนเป็นหน่วยวิเคราะห์ (Unit of Analysis) ซึ่งประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ เครือข่ายองค์กรภาคประชาชนในระดับพื้นที่ 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบนจำนวน 76 เครือข่าย มีผู้ให้ข้อมูล 3 กลุ่มคือ กลุ่มผู้บริหารเครือข่ายองค์กรภาคประชาชน จำนวน 374 คนกลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐและภาคประชาสังคมในพื้นที่ จำนวน 367 คน และกลุ่มประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่รับผิดชอบของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชน จำนวน 490 หมู่บ้าน โดยคัดเลือกประชาชนที่ทำกิจกรรมร่วมกับเครือข่ายองค์กรภาคประชาชน เป็นผู้แทนหมู่บ้าน ละ 1 คน จำนวน 490 คน

2) กลุ่มตัวอย่าง คำนวณตัวอย่างด้วยวิธีการ 2 วิธีคือ

2.1) คำนวณตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2549)

2.2) คำนวณขนาดตัวอย่างเป็นร้อยละของประชากร คือถ้าประชากรมีจำนวนเป็นร้อยละคำนวณขนาดตัวอย่างประมาณ 15-30 % ของประชากร ถ้าประชากรมีจำนวนเป็นพัน คำนวณขนาดตัวอย่างประมาณ 10-15 % ของประชากร และหากประชากรมีจำนวนเป็นหมื่น คำนวณขนาดตัวอย่างประมาณ 5-10 % ของประชากร (สุศักดิ์ หลาบมาลา อ้างใน ศิริลักษณ์ สุวรรณวงศ์, 2538) ได้ขนาดตัวอย่างร้อยละ 30 ของประชากรดังนี้

(1) เครือข่ายองค์กรภาคประชาชน จำนวน 22 เครือข่าย

(2) กลุ่มผู้บริหารเครือข่าย จำนวน 374 คน คำนวณร้อยละ 30 ได้ 112.20 คน คิดเป็น 110 คน

(3) กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐและภาคประชาสังคม มีจำนวน 367 คน คำนวณร้อยละ 30 ได้ 110.10 คน คิดเป็น 110 คน

(4) กลุ่มประชาชนในพื้นที่ 490 หมู่บ้าน ๆ ละ 1 คน เป็นตัวแทน คำนวณตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์) ได้กลุ่มตัวอย่างประชาชน 220 คน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความคล่องตัวและเป็นแนวทางที่ชัดเจนจึงกำหนดกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน 440 คน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และการตกผลึกจากการวิจัยเชิงคุณภาพ จำนวน 1 ชุด ใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม เป็นแบบประเมินค่า มี 5 ระดับ (Rating Scale) ตามแนวทางของ Likert มี 5 ตัวเลือก คือระดับมากที่สุด มาก น้อย น้อยที่สุด ไม่มี นำแบบสอบถามไปตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยการนำแบบสอบถามไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Congruence: IOC) ผลการคำนวณค่า IOC ของแบบสอบถามได้ค่าเท่ากับ 0.90 ถือว่าแบบสอบถามมีความสมบูรณ์ด้านเนื้อหา จากนั้นนำข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญไปปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้เกิดความสมบูรณ์แล้วนำแบบสอบถามไปทดลองสอบถาม (Try Out) จำนวน 30 ชุด กับกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกันกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือโดยการหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ผลการคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น ของแบบสอบถาม พบว่าค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นในภาพรวม เท่ากับ 0.981 แสดงว่าแบบสอบถามชุดนี้มีความเชื่อมั่นได้สูงมาก ความเชื่อมั่นที่ใช้ในการวัดตัวแปรโดยสามารถแยกแต่ละตอน พบว่า ตอนที่ 2 มีค่าเท่ากับ 0.979 ตอนที่ 3 มีค่าเท่ากับ 0.944 ตอนที่ 4 มีค่าเท่ากับ 0.916 ตอนที่ 5 มีค่าเท่ากับ 0.955 และตอนที่ 6 มีค่าเท่ากับ 0.948 โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 7 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามคือ เพศ อายุ ศาสนา การศึกษา อาชีพ ตำแหน่งในเครือข่าย และที่อยู่ปัจจุบัน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ ภาวะผู้นำของผู้บริหารเครือข่ายองค์กรภาคประชาชน ได้แก่ ประสบการณ์ของผู้บริหารเครือข่าย การมีมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารเครือข่าย และทักษะการสื่อสารของผู้บริหารเครือข่าย

ตอนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับความเข้มแข็งของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชน ประกอบด้วย ความเข้มแข็งของผู้นำและแกนนำเครือข่าย ความสัมพันธ์ที่ีระหว่างเครือข่าย และความสามารถในการแก้ไขปัญหาภายใต้เงื่อนไขที่เอื้อต่อการแพร่ระบาดของยาเสพติด

ตอนที่ 4 เป็นคำถามเกี่ยวกับการสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐและเอกชน ได้แก่ การนำนโยบายไปสู่ภาคปฏิบัติ ความชัดเจนและความต่อเนื่องของนโยบาย การสนับสนุนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์และอื่น ๆ อย่างเหมาะสม การขับเคลื่อนกิจกรรมเครือข่ายร่วมกับองค์กรภาครัฐและเอกชน

ตอนที่ 5 เป็นคำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาสังคมต่อเครือข่ายองค์กรภาคประชาชน คือ ความรู้สึกเป็นเจ้าของปัญหาาร่วมกันกับเครือข่าย การดำเนินกิจกรรมร่วมกับเครือข่าย และการรับผิดชอบร่วมกับเครือข่าย

ตอนที่ 6 เป็นคำถามเกี่ยวกับประสิทธิภาพของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด ประกอบด้วย ปัญหาเสพติดลดลงหรือสามารถควบคุมได้ การเพิ่มขึ้นหรือการขยายตัวของเครือข่าย การประสานความร่วมมือระหว่างเครือข่ายภาคประชาชนกับองค์กรภาครัฐและเอกชน และเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนมีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนและพึ่งตนเองได้

ตอนที่ 7 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เป็นแบบสอบถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามเสนอความคิดเห็นต่อแนวทางหรือวิธีการปฏิบัติของเครือข่ายเพื่อให้มีประสิทธิภาพในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด

2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ศาสนา การศึกษา อาชีพ ตำแหน่งในเครือข่ายองค์กรภาคประชาชน และใช้สถิติอนุมานแบบมีพารามิเตอร์ (Parametric Inference Statistics) ได้แก่ ใช้ค่าสถิติที (t-test statistic) เพื่อทดสอบนัยสำคัญทางสถิติของค่าสัมประสิทธิ์ หรือค่าอิทธิพลเชิงสาเหตุในสมการโครงสร้าง ตลอดจนทดสอบนัยสำคัญของน้ำหนักปัจจัยในการวิเคราะห์องค์ประกอบและใช้เทคนิค ความเป็นไปได้สูงสุด (Maximum Likelihood: ML) ในการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ในสมการโครงสร้าง

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณ

1.1 สภาพปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ของประเทศไทย

ตารางที่ 1

ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชน ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสฟติดในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยจำแนกตามตัวแปร

ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพ	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ค่าส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (std.deviation)	แปลผล (ระดับ)
1. ภาวะผู้นำของผู้บริหารเครือข่ายองค์กรภาคประชาชน	3.69	.80	สูง
2. ความเข้มแข็งของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชน	3.73	.79	สูง
3. การสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐและเอกชน	3.55	.78	สูง
4. การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาคประชาสังคมต่อเครือข่ายองค์กรภาคประชาชน	3.61	.76	สูง
รวม	3.65	.78	สูง

1.2 ประสิทธิภาพของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสฟติด

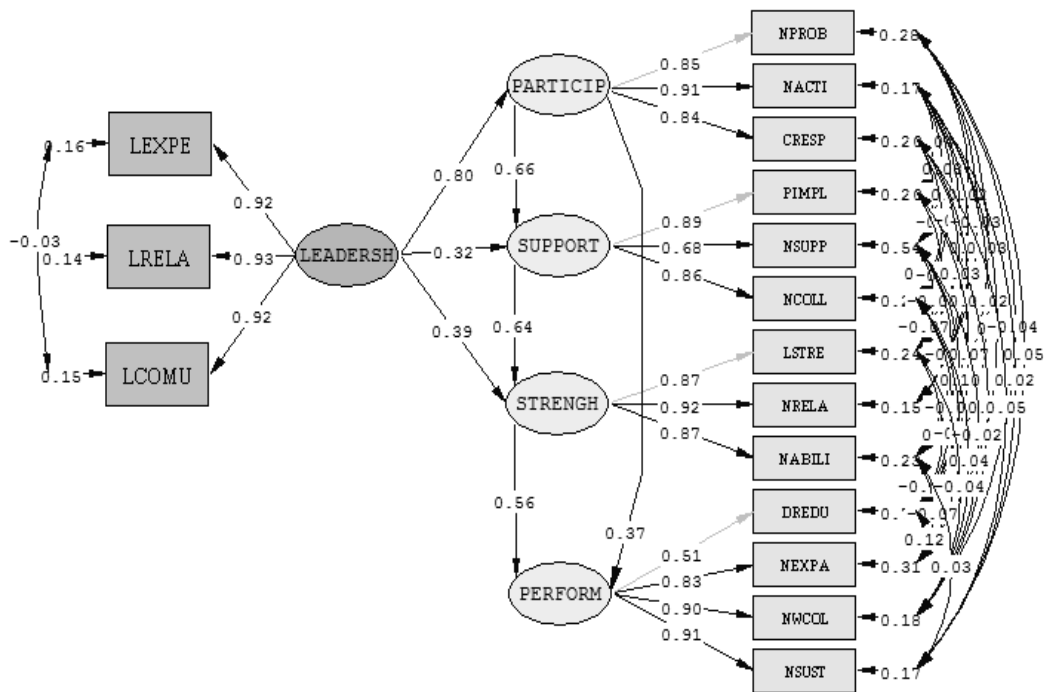
ตารางที่ 2

องค์ประกอบของประสิทธิภาพของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชน ในพื้นที่ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสฟติดในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยจำแนกตามองค์ประกอบ

องค์ประกอบของประสิทธิภาพ	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ค่าส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน	แปลผล (ระดับ)
1. ปัญหาเสฟติดลดลงหรือสามารถควบคุมได้	3.14	.86	ปานกลาง
2. การเพิ่มขึ้นหรือการขยายตัวของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชน	3.5	.76	สูง
3. การประสานความร่วมมือระหว่างเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนกับองค์กรภาครัฐและเอกชน	3.62	.80	สูง
4. เครือข่ายองค์กรภาคประชาชนมีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนและพึ่งตนเองได้	3.60	.85	สูง
รวม	3.47	.82	ปานกลาง

1.3 คำนำนัยของแต่ละปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชน

คำนำนัยหรือค่าอิทธิพลเชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชน ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสฟติดในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยโดยการหาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวแปรซึ่งอยู่ในรูปแบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) ตามภาพที่ 1 ดังนี้

Chi-Square=60.61, df=46, P-value=0.07289, RMSEA=0.027

ภาพที่ 1: แบบจำลองแสดงอิทธิพลเชิงสาเหตุของปัจจัยที่คาดว่าจะส่งผลต่อประสิทธิภาพของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสียดินในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย (โมเดลวิเคราะห์สมบูรณ)

ที่มา : จากการวิเคราะห์ข้อมูล

จากภาพ ผลการปรับโมเดลทำให้ค่าไคสแควร์ลดลงจาก 473.02 เหลือเพียง 60.61 และค่า P-value เพิ่มขึ้นจาก 0.000 เป็น 0.073 ส่งผลให้การทดสอบสมมติฐานยอมรับสมมติฐานหลัก ($H_0: S =$) แปลว่า ความแปรปรวนและความแปรปรวนร่วมของโมเดลตามทฤษฎีสอดคล้องกับความแปรปรวนและความแปรปรวนร่วมของข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้มาจากตัวอย่างจากภาพแบบจำลองโมเดลการวิเคราะห์ แสดงถึงอิทธิพลเชิงสาเหตุทางตรงระหว่างตัวแปรแฝงภายนอกต่อตัวแปรแฝงภายใน และตัวแปรแฝงภายในต่อตัวแปรแฝงภายใน จึงแสดงอิทธิพลเชิงสาเหตุทางตรงและทางอ้อมในรูปแบบตารางดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3

รูปแบบความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนในพื้นที่ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย

ตัวแปรเหตุ	ค่าสถิติ	ตัวแปรผล (ตัวแปรตาม)											
		PARTICIP			SUPPORT			STRENGTH			PERFORM		
		อิทธิพลทางตรง (DE)	อิทธิพลทางอ้อม	อิทธิพลรวม (TE)	อิทธิพลทางตรง (DE)	อิทธิพลทางอ้อม (IE)	อิทธิพลรวม (TE)	อิทธิพลทางตรง (DE)	อิทธิพลทางอ้อม (IE)	อิทธิพลรวม (TE)	อิทธิพลทางตรง (DE)	อิทธิพลทางอ้อม (IE)	อิทธิพลรวม (TE)
ภาวะผู้นำของผู้บริหาร (LEADERSHIP)	ค่าสัมประสิทธิ์ (B)	0.80	-	0.80	0.32	0.53	0.84	0.39	0.54	0.93	-	0.83	0.83
	สถิติที (t-stat)	16.78	-	16.78	6.45	10.94	18.68	7.21	10.09	20.53	-	10.4	10.4
การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม (PARTICIPA)	ค่าสัมประสิทธิ์ (B)	-	-	-	0.66	-	0.66	-	0.42	0.42	0.37	0.24	0.61
	สถิติที (t-stat)	-	-	-	11.98	-	11.98	-	9.54	9.54	4.18	4.94	8
การสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐและเอกชน (SUPPORT)	ค่าสัมประสิทธิ์ (B)	-	-	-	-	-	-	0.64	-	0.64	-	0.36	0.36
	สถิติที (t-stat)	-	-	-	-	-	-	11.31	-	11.31	-	5.13	5.13
ความเข้มแข็งของเครือข่ายองค์กร (STRENGTH)	ค่าสัมประสิทธิ์ (B)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0.56	-	0.56
	สถิติที (t-stat)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6.1	-	6.1

หมายเหตุ : t-stat ≥ 1.65 แสดงว่ามีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .10 , t-stat ≥ 1.96 แสดงว่ามีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05, **P

$\leq .05$ t-stat ≥ 2.58 แสดงว่ามีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01, ***P $\leq .01$

คำอธิบาย 1. สถิติที (t-stat) ทำหน้าที่อธิบายว่า ตัวแปรอิสระมีอิทธิพลต่อตัวแปรตามอย่างมีนัยยะสำคัญ

ทางสถิติหรือไม่ ซึ่งโดยปกติต้องมีค่า ≥ 1.96

2. ค่าสัมประสิทธิ์ (B) คือ ค่าน้ำหนักอิทธิพลเชิงสาเหตุ หรือค่าน้ำหนักปัจจัย

จากตารางที่ 3 ผลการศึกษาค่าน้ำหนักอิทธิพลเชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสฟตีดั้นนั้น ผลการศึกษพบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดคือ ปัจจัยด้านภาวะผู้นำของผู้บริหารเครือข่ายองค์กรภาคประชาชน รองลงมา คือ ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมต่อเครือข่ายองค์กรภาคประชาชน ความเข้มแข็งของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชน และปัจจัยที่มีค่าอิทธิพลเชิงสาเหตุต่ำสุด คือ การสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐและเอกชน โดยมีค่าอิทธิพลเชิงสาเหตุเท่ากับ 0.83, 0.61, 0.56 และ 0.36 ตามลำดับ และมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ 0.05

2. ผลการวิจัยที่ได้จากการวิจัยเชิงคุณภาพ

สภาพปัญหาและแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสฟตีดั้นในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย

ผลการศึกษาที่ได้จากการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า สภาพปัญหาโดยทั่วไปของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนในพื้นที่ที่มีปัญหาล้ำคลั่งกันทั้งสองประเด็น คือ การขาดแคลนผู้นำและแกนนำเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนที่มีความเข้มแข็งมีความเสียสละและวิสัยทัศน์ที่ก้าวไกล และยังขาดแคลนงบประมาณที่จะนำไปขับเคลื่อนกิจกรรมของเครือข่ายองค์กร ซึ่งเปรียบเสมือนน้ำมันหล่อเลี้ยงกิจกรรมองค์กร งบประมาณที่ได้รับทำให้แกนนำและเครือข่ายได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้กิจกรรมเครือข่ายซึ่งจะทำให้เครือข่ายองค์กรมีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้และ พบว่าการจัดการปัญหาเสฟตีดั้นของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนในพื้นที่นั้นเครือข่ายองค์กรจะมีประสิทธิภาพมากขึ้นหรือจะประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่เป็นสำคัญ เครือข่ายองค์กรจะต้องสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เกิดขึ้นในทุกพื้นที่ และต้องดำรงรักษาความเป็นเครือข่ายและกระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสฟตีดั้นไว้ให้ได้ มีการพัฒนาแกนนำเครือข่าย เน้นการพึ่งพาตนเองเป็นหลักและมีการประสานเชื่อมโยงกับองค์กรภาครัฐและภาคเอกชนอยู่ตลอดเวลา มีการติดตามประเมินผลผู้ที่เข้ารับการบำบัดรักษายาเสฟตีดั้นอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหายอย่างแท้จริง โดยการประสานกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ภาครัฐต้องให้ความสำคัญและให้การสนับสนุนการดำเนินงานของเครือข่ายองค์กรควบคู่ไปกับการดำเนินงานของภาครัฐในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสฟตีดั้นโดยถือว่า “ภาคประชาสังคมคือหน่วยงานที่ทำงานแก้ไขปัญหาเสฟตีดั้นแบบพลังชุมชนในแต่ละระดับควบคู่ไปกับภาครัฐ”

อภิปรายผลการวิจัย

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสฟตีดั้นในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยมีค่าคะแนนเรียงตามลำดับ ดังนี้ (ตารางที่ 1) ความเข้มแข็งของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชน (3.73) ภาวะผู้นำของผู้บริหารเครือข่าย (3.69) การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมต่อเครือข่าย (3.61) และการได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐและเอกชน (3.55) ซึ่งเมื่อแปลผลทางสถิติแล้วมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงทั้งหมด และตัวชี้วัดภายในความเข้มแข็งของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนที่มีค่าคะแนนสูงสุดได้แก่ความเข้มแข็งของผู้นำและแกนนำเครือข่ายองค์กรภาคประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาค่าน้ำหนักปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อประสิทธิภาพของเครือข่ายองค์กร ได้แก่ ปัจจัยด้านภาวะผู้นำของผู้บริหารเครือข่ายองค์กรภาคประชาชน (ตารางที่ 3)

2. ประสิทธิภาพของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด พบว่าอยู่ในระดับปานกลาง (ตารางที่ 2) โดยตัวชี้วัดประสิทธิภาพด้านปัญหาเสพติดลดลงหรือสามารถควบคุมได้มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด (3.14) แต่เมื่อแปลผลแล้วผลสัมฤทธิ์อยู่ในระดับปานกลาง จากการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า ปัญหาเสพติดเป็นปัญหาที่มีความสลับซับซ้อนเกี่ยวพันกันทั้งทางด้านเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม และการเมือง ในวงจรรยาเสติดนั้นทั้งผู้ค้า ผู้ขาย ผู้เสพ ผู้ติด ตลอดจนถึงนายทุนผู้อยู่เบื้องหลังการค้าในสังคมหรือชุมชนนั้น ๆ การแก้ไขปัญหาเสพติดจึงต้องพัฒนาเป็นองค์รวมพร้อม ๆ กัน ไป ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และการเมือง ซึ่งรวมเรียกว่า Holistic Human Development โดยใช้ยุทธศาสตร์การสร้างพลังทางสังคมของภาคีฝ่ายต่าง ๆ จึงจะสามารถเอาชนะปัญหาเสพติดหรือสามารถควบคุมปัญหาเสพติดได้ ลำพังเพียงเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนเพียงอย่างเดียวไม่สามารถดำเนินการแก้ปัญหาดังกล่าวได้ และความสำเร็จของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนในการทำงานด้านยาเสติดนั้นจะประเมินความสำเร็จจากการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนเป็นสำคัญไม่ได้ ประเมินจากปัญหาเสพติดในพื้นที่ลดลงหรือสามารถควบคุมได้เพียงอย่างเดียว (มูลนิธิภูมิพลังชุมชนไทย, 2552)

3. ปัจจัยด้านภาวะผู้นำของผู้บริหารเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนเป็นปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีค่าอิทธิพลทางบวกต่อประสิทธิภาพของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนสูงสุด (0.83) โดยพบว่า ตัวชี้วัดภายในของภาวะผู้นำที่มีน้ำหนักสูงสุด คือ ผู้บริหารเครือข่ายองค์กรต้องเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ (0.93) รองลงมา ได้แก่ ผู้บริหารเครือข่ายองค์กรต้องมีการสื่อสาร และมีทักษะการสื่อสาร ซึ่งมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากัน คือ 0.92 สอดคล้องกับการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารเครือข่ายต้องเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความอดทนเสียสละ ต่อส่วนรวม สามารถสื่อสารได้ดี เป็นนักประสานงานที่ดี เป็นผู้ที่กำลังได้กล้าเสีย มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ มีวิสัยทัศน์ และมีประสิทธิภาพในการทำงานด้านการแก้ไขปัญหาเสพติดพอสมควร นอกจากนั้นยังต้องมีความสามารถในการนำสูง มีความสามารถในการวางแผน และมีเทคนิคในการทำงานร่วมกับผู้อื่น เป็นต้น และที่สำคัญคือผู้นำต้องริเริ่ม แสวงหาแนวร่วม ขยายความคิด และจัดตั้งองค์กรและกลไกในการทำงานได้ (ประเวศ วะสี, 2541)

4. ด้านการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมต่อเครือข่ายองค์กรภาคประชาชน เป็นปัจจัยที่มีค่าอิทธิพลเชิงสาเหตุสูงเป็นลำดับ 2 (0.61) โดยพบว่าตัวชี้วัดภายในของการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมต่อเครือข่ายองค์กรภาคประชาชน ที่มีน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด คือ การดำเนินกิจกรรมร่วมกับเครือข่าย (0.91) รองลงมา คือ ความรู้สึกเป็นเจ้าของปัญหาร่วมกันกับเครือข่าย (0.85) และต่ำสุด คือ การรับผิดชอบร่วมกันกับเครือข่าย (0.84) ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดของ Uphoff, Cohen & Goldsmith (1979) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นมีความสำคัญสูงสุด เพราะชาวบ้านเป็นมวลชนพื้นฐาน และการเข้าร่วมนั้น ต้องมาจากแรงจูงใจภายใน หากการเข้าร่วมที่มาจากปัจจัยภายนอกเช่นแรงบีบบังคับจากผู้มีอำนาจ หรืออิทธิพล แม้จะสามารถทำได้สำเร็จ แต่ก็ไม่มีผลผูกพันทางด้านจิตใจเพราะไม่มีความรู้สึกเป็นเจ้าของปัญหาร่วมกันนั่นเอง

5. ด้านความเข้มแข็งของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชน พบว่า เป็นปัจจัยที่มีค่าอิทธิพลเชิงสาเหตุสูงเป็นลำดับ 3 ต่อประสิทธิภาพในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด (0.56) โดยน้ำหนักตัวชี้วัดของความเข้มแข็งของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชน สูงสุด คือ ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเครือข่ายองค์กรภาคประชาชน (0.92) รองลงมา คือ ความเข้มแข็งของผู้นำและแกนนำเครือข่ายองค์กรภาคประชาชน และความสามารถในการแก้ไขปัญหาเสพติดภายใต้สภาพเงื่อนไขมีน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากัน คือ 0.87 สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิเศษศรี ศรีประเสริฐ,

ถนัด ไบยา, สุปาณี ศรีใหญ่, อุดม พานิช และสุมาลี ชุ่ยหาญ (2541) ที่พบว่า การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเป็นหัวใจสำคัญของการแก้ไขปัญหาสุขภาพเสพติด ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยกลไกภายในของชุมชนเอง และมีการหนุนเสริมจากกลไกภายนอกชุมชนด้วย เพื่อเรียนรู้การจัดการกับปัญหาในลักษณะแบบองค์รวมโดยเงื่อนไขของความสำเร็จขึ้นกับความ เป็นผู้นำทางความคิด การเปลี่ยนแปลงแบบรวมหมู่ จิตสำนึกร่วม ความเป็นเครือญาติ พื้นฐานทางวัฒนธรรมประเพณี และความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชน ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติงานร่วมกันของผู้คน อย่างหลากหลาย ที่มีการติดต่อสื่อสารกัน เชื่อมโยงเป็นเครือข่าย จนก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน ทั้งนี้การสร้างเวทีการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อระดมความคิดเห็นของคนหลากหลายฝ่ายในลักษณะพหุภาคี อย่างต่อเนื่องจะทำให้ชุมชน เกิดพลังการเรียนรู้และพลังในการจัดการ ในขณะเดียวกันการกำหนดมาตรการทางสังคมเพื่อกดดันกับผู้ที่ยาเสพติด ทำให้ปัญหาสุขภาพเสพติดลดลง (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดน่าน สถานีอนามัยตำบลเมืองจัง, 2542) จะเห็นได้ว่าความเข้มแข็งของชุมชนจะเป็นรากฐานของความสำเร็จในการแก้ไขปัญหา ยิ่งเป็นปัญหาสุขภาพเสพติดที่เกี่ยวข้องไปถึงอิทธิพลมืดของผู้ค้า ผู้เสพ และการเข้าไปเกี่ยวข้องของเจ้าหน้าที่ของรัฐบางคนด้วยแล้ว ลำพังเพียงแค่ผู้นำเข้มแข็ง อย่างเดียวยังไม่เพียงพอ ยังต้องอาศัยความเข้มแข็งของชุมชน และพลังของทุกคนในชุมชนด้วยดังคำกล่าวที่ว่า “ชุมชนเข้มแข็ง องค์กรเข้มแข็ง”

6. การได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐและเอกชน พบว่า เป็นปัจจัยที่มีค่าอิทธิพลเชิงสาเหตุต่ำสุด เป็นลำดับ 4 ต่อประสิทธิภาพในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด (0.36) โดยพบว่า ตัวชี้วัดที่มีน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด ต่อการได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐและเอกชน คือ การนำนโยบายไปสู่ภาคปฏิบัติ ความชัดเจน และความต่อเนื่องของนโยบาย (0.89) รองลงมา คือ การขับเคลื่อนกิจกรรมร่วมกับองค์กรภาครัฐและเอกชน (0.86) และต่ำสุด คือ การสนับสนุนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และอื่น ๆ อย่างเหมาะสม (0.68) นอกจากนี้ ผลจากการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า การสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐและเอกชนนั้นกระทำได้หลายวิธี เช่น การมีนโยบายด้านยาเสพติดที่ชัดเจนต่อเนื่องและมีการสนับสนุนด้านงบประมาณ เนื่องจาก เครือข่ายองค์กรภาคประชาชนที่ดำเนินงานในพื้นที่บางเครือข่ายไม่ได้ขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐหรือเอกชน แต่ก็ยังร่วมเป็นภาคีและขับเคลื่อนงานในประเด็นที่หลากหลายไม่ได้เจาะจงในประเด็นด้านยาเสพติดโดยตรงแต่ยังเชื่อมโยงกับการเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดในพื้นที่อยู่อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลสถานการณ์ปัญหากันอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งถือได้ว่าเป็นมิติของการทำงานที่ไม่ได้เน้นงบประมาณเป็นตัวตั้ง “งบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐหรือเอกชนนั้นจึงเปรียบเสมือนน้ำมันที่หล่อเลี้ยงกิจกรรมขององค์กรให้เครือข่ายองค์กรสามารถขับเคลื่อนกิจกรรมของตนเองต่อไปได้” (มูลนิธิภูมิพลังชุมชนไทย, 2552)

สรุป

จากผลการวิจัย ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ประสิทธิภาพของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอยู่ในระดับปานกลาง โดยตัวชี้วัดประสิทธิภาพภายในด้านปัญหายาเสพติดลดลงหรือสามารถควบคุมได้มีค่าน้ำหนักอิทธิพลต่ำสุด (0.51) ซึ่งแสดงว่าเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนไม่ประสบผลสำเร็จในด้านการทำให้ปัญหายาเสพติดที่แพร่ระบาดในพื้นที่ลดลงได้เท่าที่ควร และ

ค้นพบว่าความเข้มแข็งของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนนั้นตัวชี้วัดภายในที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ความเข้มแข็งของผู้นำและแกนนำเครือข่าย (3.75) และค่าน้ำหนักปัจจัยที่มีอิทธิพลเชิงสาเหตุสูงสุดที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนคือปัจจัยด้านภาวะผู้นำของผู้บริหารเครือข่ายองค์กร (0.83) ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะแนวทางในการจัดทำยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดภาคประชาชนไว้ ดังนี้คือ

1. การดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชน ต้องให้ความสำคัญกับผู้นำหรือแกนนำซึ่งได้แก่ผู้บริหารเครือข่ายองค์กรและคณะกรรมการเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนโดยมีคุณสมบัติต้องเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ในการทำงาน มีความสามารถในการนำหน่วยหรือองค์กร สามารถโน้มน้าวจิตใจผู้อื่นให้เข้าร่วมกับองค์กรได้ เป็นผู้มีทักษะในการสื่อสาร มีประสบการณ์ในการทำงาน ถึงลูกถึงคน ใจถึงฟังได้ เป็นผู้ที่ไม่เสียผลประโยชน์ส่วนรวม กล้าได้กล้าเสีย มีไหวพริบดีปัญญาสามารถแก้ปัญหาภายใต้สภาพเงื่อนไขที่เอื้อต่อการแพร่ระบาดของยาเสพติดในพื้นที่ได้และสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเครือข่ายได้ดี จึงจะสามารถนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้ คือ ปัญหายาเสพติดในพื้นที่ลดลงหรือสามารถควบคุมได้ ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งจะทำให้เครือข่ายองค์กรมีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนและสามารถพึ่งตนเองได้ เมื่อองค์กรเข้มแข็งประสิทธิภาพในการทำงานก็จะบังเกิดขึ้นตามมา

2. การจัดทำยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดภาคประชาชนนั้นต้องให้ความสำคัญกับปัจจัยที่ให้ค่าน้ำหนักอิทธิพลเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของเครือข่ายองค์กรในระดับสูงสุดซึ่งได้แก่ปัจจัยด้านภาวะผู้นำของผู้บริหารเครือข่าย (0.83) ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญกับคน (Man) รองลงมาได้แก่การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมต่อเครือข่ายองค์กร ความเข้มแข็งของเครือข่ายองค์กรและการสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐและเอกชนตามลำดับซึ่งสอดคล้องกับปัจจัยด้านความเข้มแข็งของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนที่ให้ความสำคัญกับผู้นำและแกนนำของเครือข่ายในลำดับต้นเช่นกัน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ควรมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในการพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนอย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง
2. การบริหารจัดการเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนผู้บริหารเครือข่ายและแกนนำ ต้องเน้นการสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในพื้นที่ให้มากขึ้นโดยผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน
3. ต้องมีการพัฒนาแกนนำเครือข่ายและเชื่อมโยงประสาน กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาครัฐและเอกชนที่มีงบประมาณสนับสนุนการแก้ปัญหาเสพติดในพื้นที่ตลอดเวลา
4. การจัดตั้งเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนต้องเน้นคุณภาพมากกว่าปริมาณ
5. ในการวิจัยครั้งต่อไปหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐควรนำผลการวิจัยไปปฏิบัติเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนที่มีอยู่ในประเทศทั้งระบบ

เอกสารอ้างอิง

- ฉลอง โชติกะคาม. (2538). **การพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนเพื่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกรและความมั่นคงของชาติ**. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และ พรพิไล เลิศวิชา. (2537). **วัฒนธรรมหมู่บ้านไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ สว่างสรรค์.
- ทวีศักดิ์ นโพษร. (2542). **วิกฤตสังคมไทย 2510 กับบทบาทวิทยาการกระบวนการ เล่มที่ 1**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม ธนาคารออมสิน.
- ประเวศ วะสี, ชัยอนันต์ สมุทวณิช, เอนก เหล่าธรรมทัศน์, อริยวิทย์ บุญมี, ชูชัย ศุภวงศ์ และ ยุวดี คาคาการณ์ไกล. (2539). **ประชาสังคมกับการพัฒนาสุขภาพ : ทัศนะนักคิดในสังคมไทย**. กรุงเทพฯ : มติชน.
- ประเวศ วะสี. 2541. **ยุทธศาสตร์ชาติ เพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม และศีลธรรม**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกศลทอง.
- มูลนิธิภูมิพลังชุมชนไทย . (2552). **รายงานการถอดบทเรียน การดำเนินงานเครือข่ายภาคประชาชนต่อต้านยาเสพติด**. [เอกสารอัดสำเนา].
- พิชิต ฤทธิ์จัญญ. (2549). **ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 3)**. กรุงเทพฯ: แฮร์ส ออฟ เคอร์มิสท์.
- พิศิษฐ์ ศรีประเสริฐ, ถนัด ไบยา, สุภาณี ศรีใหญ่, อุดม พานิช และ สุมาลี ชุ่ยหาญ. (2541). **การพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และสถานีนามัย ตำบลน้ำเกียน กิ่งอำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดน่าน**. รายงานการวิจัย.
- ศิริลักษณ์ สุวรรณวงศ์. (2538). **ทฤษฎีและเทคนิคการสุ่มตัวอย่าง**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาคณิตศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล,
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดน่าน สถานีนามัยตำบลเมืองจ้ง. (2542). **ประชาคมตำบลเมืองจ้ง : มิติใหม่ของการแก้ไขปัญหาเสพติด**. [เอกสารอัดสำเนา].
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2547). **การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการดำเนินงานของสภาที่ปรึกษา**. กรุงเทพฯ : ผู้แต่ง.
- สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ. (2545). **ยุทธศาสตร์ความมั่นคงชายแดน พ.ศ.2545-2547**. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, กรรณิการ์ สุขเกษม, ไศภิต ผ่องเสรี และ ถนอมรัตน์ ประสิทธิ์เมตต์. (2549). **แบบจำลองสมการโครงสร้าง: การใช้โปรแกรม LISREL, PRELIS และ SIMPLIS**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดา.
- Diamantopoulos A. & Siguaw, Judy A. (2000). **Introducing LISREL**. London: SAGE Publications.
- Jöreskog, K.G. (1977). **Structural equation models in the social sciences: specification**. In P.R. Krishnaiah (Ed.). **Applications of Statistics**. (pp. 265-287). Amsterdam, The nether - lands: North Holland.
- Uphoff, N.T., Cohen. J. M & Goldsmith A. A. (1979). **Feasibility and application of rural development participation: A State-of-the-Art Paper**. New York: Cornell University.